

Katasztrófa-védelem a papíriparban

Jankelovics Péter

Seveso, Bophal és Csernobil. A felsorolt városnevek minden, az emberiség sorsáért aggódo szakembert nagyon szomorú érzésekkel töltenek el. Az évtizedekkel korábban itt történt katasztrófák – melyekben emberek tízezrei haltak meg, vagy váltak örök életükre nyomorékká – még sokáig kísérteni fogják a technika fejlődésének árnyoldalait. Ugyanakkor számos biztonsági rendszabály ezek hatására került bevezetésre. Jelen cikkemben szeretném bemutatni a katasztrófavédelem papíripari vonatkozásait. A papíripar veszélyes üzem, ezért bizonyos ilyen irányú ismeretek szükségesek és nélkülözhetetlenek. Tárgyalom a terület megújult állami (kormányzati) irányítását is.

Katasztrófa: Olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, természeti környezetét és anyagi értékeit veszélyezteti, károsítja.

Katasztrófavédelem: Különböző katasztrófák elleni védekezésben a tervezési, szervezési, irányítási és végrehajtási tevékenységek összessége. Ezekkel az intézkedésekkel lehet a katasztrófa kialakulását megelőzni, a közvetlen veszélyeket elhárítani, továbbá a helyreállítás feltételeit megteremteni.

Kormányzati irányítás

A 2000. év gyökeres átalakulást hozott a tűzoltóság szervezetében, irányításában és feladatrendszerében. Az év közepén fogadta el az Országgyűlés a katasztrófák elleni védekezés irányítási rendjét szabályozó törvényt. Ennek megfelelően a tűzvédelem, a polgári védelem és a katasztrófa-védelem országos és megyei szintű irányítása egy szervezet – a Belügyminisztérium felügyelete alá tartozó Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, OKF – hatáskörébe került. Az OKF önállóan gazdálkodó teljes jogkörrrel rendelkező költségvetési szerv. A szervezet vezetését jelenleg *Tatár Attila* vezérőrnagy látja el főigazgatóként. A munkatársak hivatásos állományúak, köztisztviselők és közalkalmazottak.

Az OKF meghatározza polgári védelemi, a tűzvédelmi és a műszaki mentési, a katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásának szakmai követelményeit, irányítja és ellenőrzi az alárendelt szervezetek szakmai munkáját és tevékenységét. Ellátja a hatáskörébe tartozó hatósági, szakhatósági és szakértői feladatokat. Az OKF együttműködik a hazai és a nemzetközi katasztrófa-védelmi szervezetekkel a katasztrófák elhárításában.

Tűzvédelem

A papírgyártás és -feldolgozás a „C” típusú tűzveszélyességi osztályba tartozik. Ez fokozott tűz és robbanásveszélyes üzemet takar, és azt jelenti, hogy a legnagyobb óvatossággal és figyelemmel kell eljárni a munkavégzés és a gyárlátogatások során. Az eddigi papíripari gyakorlatban a Budafoki Papírgyár leégése volt a legjelentősebb tüzeset. Ez emberi odafigyeléssel és felelősségteljesen szervezett munkával sok tüzeset megelőzhető. A legegyszerűbb dolog például, hogy a dohányzás csak az arra kijelölt helyen megengedett. A karbantartás ilyen szempontú kezelése lényegesen fontosabb. Ha hegesztésre kerül sor, akkor az csak írásos engedéllyel kezdhető meg, tűzoltó készülék készenlétbe állításával. Mindezek az óvintézkedések azonban nem helyettesítik a tűzvédelmi oktatást és az évente végzet gyakorlatot. Az ismeretek készség szintű számonkérése semmiképpen sem elhanyagolható.

A nagyobb hazai és külföldi papírgyárak területén létesítményi tűzoltóság működik. A létesítményi tűzoltóság a gazdálkodó szervezet vagy más jogi személy tevékenységével összefüggő tűzoltási és a más műszaki mentési feladatok elsődleges ellátására létrehozott és fenntartott szervezet. A létesítményi tűzoltóságot több gazdálkodó szervezet vagy más jogi személy közösen is létrehozhatja és fenntarthatja. A létesítményi tűzoltóság a fenntartó szervezetén belül, annak szervezeti egységeként, gazdasági társaságként (outsourcing, más szóval forráskihelyezés) vagy közhasznú társaságként működhet.

A létesítményi tűzoltóság feladatai közé tartozik a telephely területén elhelyezett tűzvédelmi berendezések folyamatos karbantartása és javítása, azok állandó rendelkezésre állásának biztosítása. A létesítményi tűzoltóság a folyamatos műszakban 24 órás szolgálatot ad az előírásoknak megfelelő létszámban.

Aki az üzem területén tüzet vagy tűzre utaló körülményt észlel, haladéktalanul köteles értesíteni (élőszóban, telefonon vagy gyengeáramú berendezésen keresztül) a létesítményi tűzoltóságot, vagy ennek hiányában a hivatásos önkormányzati tűzoltóságot. A létesítményi tűzoltóság vezetője a helyszínen végzett felderítés alapján dönt arról, hogy értesíti-e (riasztja-e) a hivatásos önkormányzati tűzoltóságot. A hivatásos önkormányzati tűzoltóság kérésérekor automatikusan átveszi a tűzoltást vezetését. Az utasítások betartása minden munkavállalónak kötelező.

Veszélyes anyag környezetbe jutása

Ha a papírgyár telephelyén a munkavállaló a csővezetékeken, tartályokon vagy más berendezésen szivárgást vagy sérülést észlel, erről haladéktalanul értesíteni kell a vezetőket. Közös a távolsági felderítés alapján meghatározzák az anyag fajtáját, a kiszabadult mennyiségét és helyét. Ha az anyag nem veszélyes sem az emberre, sem a környezetre, akkor homokkal való felitatás után a veszélyes hulladékgyűjtőben nyer elhelyezést.

Ha a kiszabadult anyag egészségre veszélyes, tűz- vagy robbanásveszélyes és ökotoxikus, akkor a mentesítési folyamat sokkal összetettebb. Az elsőként az üzemet a szél irányával ellentétesen ki kell üríteni. Ezután a helyszínrre kiérkező létesítményi tűzoltóság eldönti a mentesítés módjait. Ehhez a Veszélyes anyag Biztonsági adatlapot használja fel. Minden vegyszer csak ilyen adattal hozható forgalomba. Részletesen, magyar nyelven tárgyalja a védekezés módjait és a vele való érintkezéshez szükséges egyéni védőeszközök fajtáit. Az ún. Hazenchem kördrendszer is segíti a mentesítésben résztvevők munkáját. Cél szerű az üzemhez szükséges vegyszerek Biztonsági adatlapjának ismerete.

A papírgépi mérések közül a legfontosabb a négyzetmétertömeg folyamatos ellenőrzése, minden esetben a szárítószakasz és a feltekerő között. Erre a legcélszerűbb a haladó papírpályára mérőlegesen mozgó izotópos négyzetmétertömeg- mérő készülék, amely nagyon pontos és gyors méréseket tesz lehetővé. A mérés eredménye a nedvességtartalomtól független. A világ minden korszerű papírgépén ilyen alkalmaznak. Sugárforrásként Kr 85 és a Sr 90 a legáltalánosabban elterjedt. A sugárzóanyag egy zárt ólom kazettában van elhelyezve. Ezt megbontani vagy akár közelről megközelíteni a sugárvédelmi szabályok miatt tilos. Az Országos Atomenergia Hivatal (OAH) – mint országos hatáskörű államigazgatási szerv – időnként ellenőrizheti az épségét. Amúgy a kazetta annyira zárt, hogy a sugárzóanyag környezetbe jutásának valószínűsége minimális.

Víz- és talajszennyezés

Víz- és talajszennyezés esetén a jogszabály által előírt kárelhárítási tervnek megfelelően kell cselekedni. Minden papírgyártó üzemnek hatályos kárelhárítási tervvel kell rendelkeznie. A terv meglétét a hatóságok ellenőrizhetik. E tervnek ki kell terjednie a gyártástechnológiák, az alapanyagok, a késztermékek, hulladékok, veszélyes hulladékok üzemzavar által szabadba kerülése esetén elvégzendő teendőkre.

Veszélyes anyagok szállítása és anyagmozgatása

A papíripari technológiához nélkülözhetetlen vegyszereket a papírgyárak más vállalatoktól vásá-

rolják meg. Ezek többnyire kamionokon érkeznek be a telephelyre. Az üzem területén már az anyagmozgató targoncák szállítják a technológiai folyamat megfelelő helyére a vegyszereket. A veszélyes anyagokat szállító targoncákat csak a veszélyelhárításra alaposan kiképzett személy vezetheti fokozott körültekintéssel.

Országos viszonylatban a veszélyes anyagokat szállító tartálykocsi egy része tranzitfuvarként, másik része pedig célfuvarként jelenik meg a fővárosi közutakon, a vasúton. Jelenleg naponta száz és kétszáz közé tehető az ilyen szállítmányok száma, vagyis évente több százezer fuvar jelent kockázatot a lakosságnak, amit szinte lehetetlen maradéktalanul nyilvántartani és ellenőrizni.

Budapest számára a legjobb megoldás lenne, ha végre elkészülne a fővárost elkerülő körgyűrű az M0-ás híddal, így legalább a tranzit szállítmányok elkerülhetnék a lakott területeket és a főváros forgalmas útjait. Ugyancsak a lakosság biztonságát szolgálná, ha ezeket a járműveket műholdas követőrendszerrel (GPS) lehetne figyelemmel kísérni. Így a forgalmuk ellenőrzése, az esetleges beavatkozás is gyorsabb, egyszerűbb lenne.

A közeljövőben OKF Fővárosi Polgári Védelmi Igazgatóság a BRFK-val közösen meg többszörözi és szigorítja a veszélyes közúti szállítmányok ellenőrzését. A szervezet feladata, hogy betartassa az EU irányelveit rögzítő SEVESO II szabályokat.

Az ipar semmilyen területén (így a papíriparban) sem lehet teljesen kizárni bizonyos katasztrófák bekövetkezését. Ugyanakkor pontos munkavégzéssel, a szabályok maradéktalan, kompromisszumot nem ismerő betartásával és betartatásával a valószínűség nagyon-nagy mértékben csökkenthető. Giordano Bruno szavaival élve: „Az a legfontosabb, hogy az ember tegye meg azt, amit megtehet”.

Irodalomjegyzék

- 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről.
- 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról.
- Ambris József: Országvédelem, polgári védelem, katasztrófa-elhárítás, BMGE-MTI, Budapest, 1998
- Utasi Miklós: Korszerű rostanyag- és papírgyártás, KM-MTI, Budapest, 1980
- Dr. Vámos György: Papíripari Kézikönyv, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1980
- Különböző Internet források: www.ofk.hu